

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ได้ช่วยให้การศึกษาเรื่องการเมืองไทยเปิดกว้างมากขึ้น เรื่องราวที่เคยเป็นสิ่งต้องห้ามสามารถศึกษาได้เปิดเผยมากกว่าเดิม นับเป็นยุคประชาธิปไตยเบ่งบานที่ทุกฝ่ายมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ วิทยานิพนธ์เรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน : ปัจจัยอุปสรรคและปัจจัยเสริมสร้างในการมีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน" เป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งของยุคสมัยดังกล่าว เพื่อหาคำตอบว่ามีปัจจัยเกี่ยวข้องอะไรบ้างที่ผลักดันให้ไทยคัดลึนใจสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

การที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลสหพรรคต่อสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2518 ตอนหนึ่งว่า รัฐบาลจะดำเนินการรับรองและเจริญสัมพันธไมตรีกับสาธารณรัฐประชาชนจีน และได้ตกลงสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 นั้น เป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญมาสู่นโยบายต่างประเทศของไทย เนื่องจากตลอดระยะเวลา 25 ปีก่อนหน้านั้นไทยมีนโยบายเป็นปฏิปักษ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนมาตลอด

มูลเหตุสำคัญของการดำเนินนโยบายต่างประเทศดังกล่าว เนื่องจากสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นมหาอำนาจที่ไทยดำเนินนโยบายต่างประเทศผูกพันตลอดมา ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายใหม่โดยประกาศเจตนาที่จะเลิกเข้ามามีส่วนทั่วพันกับการสู้รบบนภาคพื้นดินของเอเชีย ตามลัทธินิคสัน (Nixon Doctrine) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 และประธานาธิบดีนิคสันได้หันไปเจรจาติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่กรุงปักกิ่งในปี พ.ศ. 2515 ประกอบกับได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขึ้นในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านของไทยในอินโดจีนระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม พ.ศ. 2518 คือ ประเทศกัมพูชา เวียดนามและลาวได้เปลี่ยนระบอบการปกครองไปเป็น

คอมมิวนิสต์ ทำให้เกิดกลุ่มอำนาจขึ้นหลายกลุ่ม โดยเฉพาะสหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็น 2 มหาอำนาจสำคัญ ที่จะเข้ามาบีบบังคับทางทหาร เมืองแทนสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคนี้ อันเป็นอิทธิพลภายนอกที่มีต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย นอกจากนั้นเหตุการณ์ภายในของไทยในยุคที่ค่อนข้างจะเป็นประชาธิปไตยก็มีอิทธิพลสำคัญเช่นกัน คือ การประจัญหน้ากันระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มพลังต่าง ๆ เช่น ทหาร นิสิตนักศึกษา ข้าราชการ นักการเมือง นักธุรกิจ ฯลฯ ทำให้เกิดการต่อต้านขัดแย้งกัน ซึ่งรวมทั้งทรนคนที่มีต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยด้วย ระหว่างกลุ่มที่ต่อต้านสหรัฐอเมริกาและกลุ่มที่ต้องการ เป็นมิตรกับสหรัฐอเมริกาด้วยการเดินขบวนประท้วง ทำให้รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ต้องกำหนดนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับความผันแปรทางการเมืองของประเทศและของโลก ด้วยการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลางเพื่อสร้างดุลอำนาจขึ้นในภูมิภาค รวมทั้งตัดสินใจที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วยเพื่อให้นโยบายดังกล่าวบรรลุผล

การตัดสินใจที่จะเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จึงเป็นมาตรการอันหนึ่งที่จะดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบเป็นกลาง

วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

วัตถุประสงค์หลักคือเพื่อต้องการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการสถาปนาความสัมพันธ์ต่อกันของไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งในแง่ปัจจัยอุปสรรคและปัจจัยเสริมสร้าง ที่จะช่วยให้ได้ทราบเหตุผลในการตัดสินใจของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ว่าปัจจัยอะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจดังกล่าวและอะไรเป็นปัจจัยที่สำคัญรองลงมา ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบถึงสภาพของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองว่าจะมีทิศทางต่อไปอย่างไรในอนาคตหลังจากที่ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันแล้ว

นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์รอง ในการศึกษาประวัติความสัมพันธ์ของประเทศทั้งสอง เพื่อทราบถึงความเป็นมาของปัญหาก่อนที่จะได้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน รวมทั้งเพื่อวิเคราะห์ถึงหลักการและเป้าหมายในนโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีต่อไทยในอดีต จนกระทั่งมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน เพื่อความเข้าใจในนโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการศึกษาเลือกวิธีการแบบการวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) จากข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งได้จากห้องสมุดต่าง ๆ จากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและสถานศึกษาต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากไม่สามารถค้นข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) จากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้เพราะข้อมูลเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นข้อมูลลับ นอกจากนี้ยังได้ข้อมูลจากเอกสารการสัมมนาและการประชุมจากบุคคลที่เกี่ยวข้องอีกด้วย สำหรับข้อมูลที่ได้จากการเขียน การปาฐกถา การอภิปราย และการสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่ได้จากสื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์

หนึ่งอุปสรรคสำคัญในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ นโยบายการบริหารประเทศสมัยรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ที่มีนโยบายเป็นปฏิปักษ์ต่อลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง ซึ่งได้ประกาศห้ามมิให้บุคคลทั่วไปใช้เอกสารสิ่งพิมพ์บางประเภทในหน่วยงานราชการรวมทั้งในหอสมุดแห่งชาติด้วย โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ทำให้ขาดข้อมูลสำคัญในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ อย่างไรก็ตามอุปสรรคนั้นหมดไปเมื่อด้านสมัยรัฐบาลชุดดังกล่าว

การนำเสนอข้อมูลได้แบ่งออกเป็น 5 บท คือ

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ทฤษฎีและแนวความคิดในการวิจัยและประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

บทที่ 2 ว่าด้วยหลักการทั่วไปในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยกล่าวถึงพื้นฐานของนโยบายต่างประเทศ กระบวนการและเครื่องมือที่ใช้ในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ

บทที่ 3 ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนก่อนมีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน โดยเน้นศึกษาถึงผู้กำหนดนโยบาย หลักการและเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนและไทย นโยบายของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีต่อไทย และวิธีการดำเนินนโยบายของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีต่อไทย

บทที่ 4 เป็นทวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทและอิทธิพลของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของประเทศไทย ว่ามีผลกระทบต่อการศึกษาของไทยในการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างไร

บทที่ 5 บทสรุป กล่าวถึงลักษณะสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งแต่อดีตจนกระทั่งมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตด้วยกัน โดยเน้นถึงปัจจัยสำคัญทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกว่ามีอิทธิพลแตกต่างกันมากน้อยเพียงไร

ทฤษฎีและแนวความคิดในการวิจัย

เนื่องจากเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนนี้เป็นการศึกษาทางรัฐศาสตร์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จึงได้ใช้ทฤษฎีความเกี่ยวพันหรือการเชื่อมโยง (linkage theory or linkage politics) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่สำคัญทฤษฎีหนึ่งในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพราะทฤษฎีความเกี่ยวพันได้ให้ความสำคัญทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ในการอธิบายสภาพความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งน่าจะช่วยให้การวิเคราะห์ถูกต้องแม่นยำมากขึ้น สำหรับปัจจัยภายในได้เลือกศึกษาถึงสถานะผู้นำ กลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลและพรรคการเมือง นักบริหารและสื่อมวลชน สถานะทางเศรษฐกิจภายในประเทศ และปัญหาเกี่ยวกับสภาพการเมืองภายในประเทศ ส่วนปัจจัยภายนอกกล่าวถึง สถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาคที่เกี่ยวข้อง บทบาทของประเทศมหาอำนาจ และโครงสร้างของระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

ประโยชน์เชิงวิชาการคาดว่าจะช่วยให้ผู้ศึกษาและผู้สนใจด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ทราบประวัติความเป็นมาในความสัมพันธ์ของประเทศทั้งสองทั้งในอดีตและปัจจุบัน อันอาจนำความเข้าใจอันดีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนมาสู่คนไทย

นอกจากนี้ยังอาจเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารประเทศ โดยเฉพาะฝ่ายที่มิหน้าที่ได้รับผิดชอบในการตัดสินใจนโยบายต่างประเทศที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อจะได้หาทางแก้ไขความผิดพลาดมิให้เกิดขึ้นต่อไปในอนาคต และสามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศได้อย่างถูกต้อง